

บทบาทหญิงชายในการศึกษาระดับประถมของประเทศเมียนมา¹

ณัฐราพร พรหมประสิทธิ์

นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช 80161
อีเมล: nattaraporn@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทหญิงชายในการศึกษาระดับประถมของประเทศเมียนมา ตามหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประเทศเมียนมา ข้อค้นพบสำคัญของการศึกษานี้ คือ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายที่มีบุณยบารมียังคงถูกให้ความสำคัญในฐานะของบุคคลที่มีบุณยบารมีที่สูงส่ง มีความรู้ความสามารถ และอยู่ในระดับที่สูงกว่าผู้หญิง เนื้อหาในตำราเรียนอธิบายถึงหน้าที่หรือการแบ่งหน้าที่ของหญิงและชายไว้อย่างชัดเจน แต่ในความเป็นจริงแล้วเนื้อหาในตำราเรียนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางเพศ มีการนำเสนอเรื่องราวของเพศชายมากกว่าเพศหญิงเกือบทุกด้าน ประการแรก คือ ด้านครอบครัว ตำราเรียนนำเสนอภาพ “พ่อ” ในฐานะของเสาหลักของครอบครัว เปรียบเสมือนเทพประจำบ้าน ในขณะที่ “แม่” ซึ่งเป็นเพศหญิงนั้นเป็นเพียงผู้ดูแลและผู้สนับสนุนสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น ประการที่สอง คือ ด้านการทำงาน อาชีพที่ได้รับการยกย่อง มีผู้นำหน้าถือดา และมีความมั่นคงของสังคม คือ ทหาร แพทย์ ครู ซึ่งเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอาชีพส่วนใหญ่นั้นถูกอธิบายและถูกแทนด้วยภาพของเพศชาย อาชีพที่ได้รับการยกย่องของเพศหญิงคือ อาชีพครู และพยาบาล ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลผู้อื่น อาชีพของเพศหญิง คือ อาชีพที่ต้องมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ และเสียสละเพื่อดูแลผู้อื่น รวมทั้งผู้หญิงยังไม่ได้รับการนำเสนอ

¹ บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ชื่อ บทบาทหญิงชายในการศึกษาระดับประถมของประเทศเมียนมา ผลงานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และโครงการทุนวิจัยมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ด้านมนุษยศาสตร์ - สังคมศาสตร์ รุ่นที่ 11

ในภาพของแม่บ้าน ผู้ที่ทำหน้าที่ในการดูแลบ้าน ครอบครัว และสมาชิกในบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประการที่สาม คือ ด้านสังคม ผู้ชายพม่าถูกคาดหวังให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ในสังคม เด็ก ๆ เริ่มจากการมีส่วนร่วมภายในโรงเรียน และขยายขยายออกสู่ระดับประเทศตามลำดับอายุที่มากขึ้น ในขณะที่ผู้หญิงนั้นถูกคาดหวังในเรื่องความงาม การมีหน้ามีตาในสังคม และการชี้ให้เห็นว่าผู้ชายมีโอกาสนในการเรียนรู้สิ่งรอบข้างมากกว่าเพศหญิง และพื้นที่ของเพศหญิงถูกจำกัดไว้แค่พื้นที่ที่ปลอดภัยเท่านั้น

คำสำคัญ: บทบาทหญิงชาย, เมียนมา, การศึกษา

Gender Roles in Myanmar's Elementary School

Nattaraporn Promprasit

Studies Master's Student in Southeast Asian, School of Liberal Arts,
Walailak University, Nakhon Si Thammarat 80161, Thailand
E-mail: nattarapornp@gmail.com

Abstract

This research project investigates the roles of men and women that have been demonstrated in the textbooks of primary schools by the Ministry of Education of Myanmar. It finds that patriarchy is more emphasized. Men are believed as the charismatic leaders and educated, while women are viewed as inferiors. Having scrutinized the contents of those textbooks in detail, it also finds that careers are categorized according to their sexuality. In addition, the contents of those textbooks illustrate the differences of gender. The male roles are represented more than female. First, in terms of family, textbooks represent the figure of “father” as the family’s leader. He is also symbolized as a god in his house. In contrast, a “mother” is compared to a domestic worker who supports all family members. Second, for careers, the admirable and stable occupations are soldiers, doctors, and teachers, which most of those pictures are represented by men. For women, their recommended careers are teachers and nurses, which educate women to serve and take care of others. However, the pictures of housekeeper and family’s supporter of women have not been potentially represented. Third, in social aspect, Burmese men are expected to participate in every social activity. Boys have to

play a vital role in their schools and their roles are of course extended when they are growing up. Meanwhile Burmese women are expected to gain social respect through their beauty. However, their opportunity in learning is less than men because their lives are limited within some spheres.

Keywords: Gender, Myanmar, Education

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

จากการศึกษางานที่เกี่ยวข้องกับหญิงชายพม่าที่ผ่านมา ผู้วิจัย พบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับหญิงชายในหลากหลายรูปแบบ งานเขียนของ Mi Mi Khaing (1984) ได้มีการนำเสนอเรื่องราวของผู้หญิงชาวพม่า สิ่งสำคัญที่พบในงานเขียนของ Mi Mi Khaing คือ การระบุว่าผู้หญิงพม่ามีความภาคภูมิใจบทบาทของที่เป็นอยู่ของตนเอง และอธิบายให้เห็นถึงความเชื่อของผู้หญิงชาวพม่าที่ว่า ผู้หญิงมี โปง (phon) หรือ บุญบารมีต่ำกว่าผู้ชาย (Khaing, 1984, p. 16) ในขณะที่ผู้ชายได้รับการยกย่องในฐานะของเองนัต (ein-oo-nat) หรือ เทพประจำบ้าน ในฐานะของผู้ปกครองครอบครัวและการให้ความเคารพนับถือ โดย Aye Nwe (2009) ได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดของเรื่องดังกล่าวว่า ความเชื่อเรื่องบุญบารมีเป็นสาเหตุของลำดับชั้นเพศและการกดขี่ผู้หญิงในพม่า ครอบครัว และสังคมของพม่า

Furnivall นักวิชาการอาณานิคมที่สำคัญอีกคนหนึ่ง ได้ระบุว่า “เสรีภาพของผู้หญิง” ในพม่ามีสถานะไม่เหมือนใคร และมีเพียงไม่กี่ประเทศที่ประสบความสำเร็จในเรื่องนี้มากกว่าประเทศพม่า (Tharaphi, 2014, p. 2) สอดคล้องกับที่อุษณีย์ พรหมสุวรรณ (2547) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของผู้หญิงพม่าในการนำเสนอของตะวันตก พบว่า ผู้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายแทบทุกด้านทั้งในบ้านและนอกบ้าน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้หญิงพม่าไม่ต้องเปลี่ยนนามสกุลหลังจากแต่งงานซึ่งต่างกับผู้หญิงในสังคมอื่น ต่างจากที่ Than Than Nwe (2003) ได้อธิบายไว้ว่าภาพลักษณ์ของผู้หญิงและผู้ชายพม่ามีความแตกต่างกันค่อนข้างชัดเจน ตัวอย่างเช่น ในครอบครัวของคนพม่า ผู้ชายจะทำหน้าที่ที่ต้องใช้แรงงาน ในขณะที่ผู้หญิงมีหน้าที่ในการเป็นแม่บ้าน ผู้หญิงและผู้ชายมีอำนาจในการตัดสินใจเรื่องราวต่าง ๆ แตกต่างกันไป Chie Ikeya (2012) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า สถานะอันสูงส่งของผู้หญิงพม่าที่ได้รับจากอังกฤษนั้น เป็นเพียงเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมในการเรียกร้องอำนาจทางการเมืองให้เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับที่ Tharaphi Than (2014) ได้พยายามอธิบายให้เห็นถึงอำนาจของผู้หญิงที่ไม่ได้มีอยู่จริงตามข้อเขียนของตะวันตก หรือวาทกรรม “สถานภาพที่สูงส่งของผู้หญิงพม่า” โดย Tharaphi ได้ชี้ให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วผู้หญิงมีอิสรภาพเพียงบางอย่างเท่านั้น และน้อยมากที่ผู้หญิงพม่าจะได้รับสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชาย บางส่วนก็ถูกทำให้ลืมนำจากประวัติศาสตร์พม่า เช่น การเป็นผู้นำ การต่อสู้เพื่อให้ได้รับการยอมรับในฐานะนักเขียน หรือการยอมรับในการมีอยู่ของกองทัพหญิงในช่วงต่อสู้เพื่อเอกราช

นอกจากนี้ Ikeya ได้อธิบายไว้ว่า ผลจากการสนับสนุนด้านการศึกษาให้แก่ผู้หญิง ทำให้เดิมผู้หญิงได้รับโอกาสทางการศึกษาและเข้ามามีบทบาทในสังคมมากยิ่งขึ้น เช่น เข้ามาเป็นครูในโรงเรียนเอกชน เป็นพยาบาล ผู้ช่วยของหมอชาวอังกฤษ หรือการเข้ามามีบทบาทในฐานะสื่อและนักเขียน (Ikeya, 2012, p. 59) การได้รับศึกษาทำให้ผู้หญิงพม่าเริ่มมีความคิดที่เปลี่ยนแปลงไปและเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับผู้หญิงตีพิมพ์มากขึ้น และมีบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ที่เป็นผู้หญิงคนแรกคือ ดอผเวชิน (Daw Phwa Shin) หนังสือพิมพ์ที่ดอผเวชินเป็นผู้ดูแลมีชื่อว่า ตารวดี (Tharawaddy) แต่เมื่อหนังสือพิมพ์ได้รับการตีพิมพ์ฉบับแรก ชื่อของบรรณาธิการกลับเป็นชื่อของ หม่าว (ง) ซาน (Muang Zan) ซึ่งเป็นสามีของดอผเวชินแทน (Tharaphi, 2014, p. 25) สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นได้ว่า ถึงแม้ผู้หญิงจะได้รับการศึกษาและได้รับโอกาสมากขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่อย่างไรก็ตามผู้หญิงพม่ายังคงถูกปิดกั้นและการยอมรับการในการเป็นผู้นำ ยังคงไม่สามารถทำได้อย่างสมบูรณ์แบบ

ในขณะที่ นิสารัตน์ มองว่าการเปลี่ยนของผู้หญิงพม่าในสมัยอาณานิคมทำให้เกิดผู้หญิงแบบใหม่ที่อ่านออก เขียนได้ คำนวณได้ และได้รับการศึกษาสูงแบบตะวันตก ที่มีความรู้ในเรื่องการดูแลสุขภาพอนามัย ภาพรวมของการพัฒนาคุณภาพสตรีแบบสมัยใหม่เป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มจำนวนประชากรอาณานิคมอันเนื่องมาจากการดูแลสุขภาพอนามัยพื้นฐานที่ดีขึ้น และทำให้เกิดประชาชนอาณานิคมที่มีความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่เพิ่มขึ้น (นิสารัตน์ ชนธโรด, 2555, น. 134)

ในสังคมพม่าจะมีการกำหนดพื้นที่ทางสังคมว่าผู้หญิงผู้ชายควรปฏิบัติตนอย่างไร โดยเฉพาะในบทบาทภายในครอบครัว ผู้หญิงพม่าจะมีหน้าที่คอยทำอาหาร และดูแลสมาชิกในครอบครัว แต่ผู้หญิงสามารถเข้าไปมีบทบาทในเรื่องของเศรษฐกิจภายในครอบครัว และการค้าได้ การแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างผู้หญิงผู้ชายในสังคมพม่าสามารถเห็นได้ตั้งแต่เรื่องบทบาทหน้าที่ในครอบครัว แต่เรื่องที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายมากที่สุด คือ เรื่องของพุทธศาสนาที่มีการกำหนดขอบเขตของผู้หญิงและผู้ชายอย่างชัดเจนซึ่งส่งผลให้ผู้ชายมีความสำคัญมากกว่าผู้หญิงและทำให้บทบาทของผู้หญิงถูกจำกัดขอบเขต หากเปรียบเทียบกับผู้หญิงกลุ่มอื่น ๆ ภาพลักษณ์ของผู้หญิงพม่าอาจดูดีกว่าในแง่ของการมีบทบาทในสังคม แต่อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นจริงเสมอไป ผู้วิจัยเห็นว่าสังคมพม่ามีการแสดงให้เห็นเรื่องความไม่เท่าเทียมกันของผู้หญิงและผู้ชายตั้งแต่สถานะ

ในครอบครัว ความคิด ความเชื่อ เรื่องเทพประจำบ้านและบุญบารมีของผู้ชายเป็นเครื่องยืนยันความไม่เสมอภาคระหว่างเพศได้อย่างชัดเจน สิ่งเหล่านี้คือปัจจัยในการสร้างลำดับชั้นทางเพศในสังคมพม่าได้เป็นอย่างดี

ความน่าสนใจในการศึกษาเรื่องบทบาทหญิงชายในตำราเรียนของประเทศพม่าคือ ที่ผ่านมานงานวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับตำราเรียนในพมานั้นจะเน้นไปที่การศึกษาเกี่ยวกับการพยายามสร้างความเป็นชาติและการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลพม่าโดยการใช้ตำราเรียนเป็นเครื่องมือ เพื่อไปสู่เป้าหมายเหล่านั้น วิรัช นิยมธรรม (2551) ได้อธิบายไว้ว่า เนื้อหาที่ได้รับการอ้างอิงถึงส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องของการสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งการต่อสู้ของกษัตริย์เพื่อสร้างอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ในอดีต การเข้ามาของอังกฤษที่เป็นผู้ทำลายความเป็นเอกภาพทำให้เกิดความแตกแยกในพม่า การเข้ามาของรัฐบาลทหาร และผู้นำที่นำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ดียิ่งขึ้น เป็นต้น สอดคล้องกับ Nick Cheesman (2002) ประเทศพม่าถูกรอบงำด้วยกองทัพที่มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความชอบธรรมตามกฎหมายให้กับตนเองผ่านตำราเรียน โดยเฉพาะตำราเรียนระดับประถม Nicolas & Rosalie (2012) ที่ระบุว่ารัฐบาลพม่าใช้กระบวนการของการศึกษาเพื่อเผยแพร่อุดมการณ์ในระดับชาติ โดยเน้นเกี่ยวกับวีรบุรุษ การสร้างความสามัคคีของชาติ การสร้างศรัทธาร่วมกัน การต่อต้านอาณานิคม รวมไปถึงการนำเสนอภาพของรัฐบาล เพื่อสร้างรากฐานทางอุดมการณ์ขึ้น แต่อย่างไรก็ตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศหรือ เรื่องบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายในตำราเรียนยังไม่มีกล่าวถึงมากนักว่า ในตำราเรียนของประเทศพม่า มีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่มีการออกแบบรูปแบบและจัดวางเนื้อหาต่าง ๆ เกี่ยวกับเพศ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย หรือบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายอย่างไร ซึ่งสิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ทัศนคติ ค่านิยมเกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชาย รวมทั้งการปฏิบัติตนของคนในสังคมเป็นไปในลักษณะเดียวกัน ด้วยเหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาบทบาทหญิงชายที่ปรากฏในตำราเรียนของประเทศพม่า ซึ่งผลิตขึ้นโดยกองตำราและหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ว่ามีการหล่อหลอมและถ่ายทอด ทัศนคติ ค่านิยม ประเพณีปฏิบัติในเรื่องเพศรวมทั้งบทบาทของผู้หญิง ผู้ชายในครอบครัวและสังคมอย่างไร

การศึกษาระดับพื้นฐานของพม่าในปัจจุบันจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ มีการจัดระบบการศึกษาและกำหนดเกณฑ์อายุในการเข้าเรียนไว้

อย่างชัดเจน ในการศึกษาระดับพื้นฐานใช้ระบบ 5 - 4 - 2 ประกอบด้วย การศึกษาในระดับประถมศึกษา (Primary Education) คือ ระดับ 1 - 5 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Middle school Education) คือ ระดับ 6 - 9 และ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (High school Education) คือ ระดับ 10 - 11 ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับการศึกษาและช่วงอายุในการเข้าศึกษาของประเทศพม่า

ระดับ		จำนวนปี	อายุ	ระดับชั้น
ระดับประถม	ต้น	3	5+ ถึง 7+	1 ถึง 3
	ปลาย	2	8+ ถึง 9+	4 ถึง 5
ระดับมัธยม	ต้น	4	10+ ถึง 13+	6 ถึง 9
	ปลาย	2	14+ ถึง 15+	10 ถึง 11

ที่มา : (Development of Education in Myanmar, September 2004)

ในการศึกษาเรื่อง “บทบาทหญิงชายตำราเรียนระดับประถมของประเทศเมียนมา” ผู้วิจัยใช้วิธีการแปลเนื้อหาจากตำราเรียนด้วยตนเองและมีการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยการวิเคราะห์จากตำราเรียนระดับประถมศึกษา 5 ปีการศึกษา ตั้งแต่หนังสือเรียนในระดับชั้นอนุบาล (เกรด 1) ถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (เกรด 5) ตามหลักสูตรของกองตำราและหลักสูตรการศึกษาพื้นฐาน (The Basic Education Curriculum and Textbook Committee) กระทรวงศึกษาธิการ ที่ตีพิมพ์ในปี 2012 และใช้ในการเรียนการสอนระหว่างปี 2012 - 2013 ทั้งหมด 6 วิชา จำนวนทั้งหมด 27 เล่ม ดังต่อไปนี้ ระดับชั้นอนุบาล (เกรด 1) ประกอบด้วย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาการอ่านภาษาพม่า วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาคุณลักษณะและหน้าที่พลเมือง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (เกรด 2) ประกอบด้วย 5 วิชา คือ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาการอ่านภาษาพม่า วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาคุณลักษณะและหน้าที่พลเมือง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 (เกรด 3) ประกอบด้วย 5 วิชา คือ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาการอ่านภาษาพม่า วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาคุณลักษณะและหน้าที่พลเมือง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (เกรด 4) ประกอบด้วย 6 วิชา คือ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์วิชาการอ่านภาษาพม่า

วิชาภาษาอังกฤษ วิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ และวิชาคุณลักษณะและหน้าที่พลเมือง และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 (เกรด 5) ประกอบด้วย 6 วิชา คือ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาการอ่านภาษาพม่า วิชาภาษาอังกฤษ วิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ และวิชาคุณลักษณะและหน้าที่พลเมือง

การนำเสนอเกี่ยวกับหญิงและชายในตำราเรียนระดับประถมของประเทศพม่า

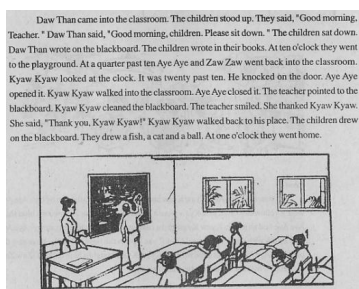
ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ส่วน เพื่ออธิบายเกี่ยวกับความแตกต่างในการนำเสนอเกี่ยวกับหญิงและชายในตำราเรียนระดับประถมของประเทศพม่า โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การปรากฏของบทบาทหญิงชายในภาพประกอบ

ผู้วิจัยเห็นว่าการทำความเข้าใจเรื่องการนำเสนอภาพเป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะภาพประกอบในหนังสือต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีส่วนช่วยให้สำคัญที่ทำให้เกิดความสนใจในหนังสือมากขึ้น เมื่อภาพกับตัวอักษรมีความเชื่อมโยงกัน ความเป็นไปได้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการจดจำเนื้อหาและจดจำบทบาทหญิงชายในภาพประกอบได้แม่นยำขึ้น จะสามารถทำความเข้าใจบทบาทหญิงชายได้มากขึ้น และผู้วิจัยจึง พบว่า เป้าหมายของตำราเรียนในระดับอนุบาลและประถมศึกษาปีที่ 1 นั้นไม่ใช่การเรียนรู้เพื่อให้อ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่เป็นการปลูกฝังความคิดบางอย่างผ่านการท่องจำเนื้อหาในตำราเรียน เพราะเนื้อหาวิชาการอ่านภาษาพม่า ระดับชั้นอนุบาลนั้นเป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับพยัญชนะพื้นฐาน สระพื้นฐาน และอักษรควบกล้ำทั้งหมด ขณะที่การเรียนวิชาการอ่านภาษาพม่า ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นการเรียนเรื่องพยัญชนะท้าย หรือเทียบได้กับตัวสะกดในภาษาไทย แต่เนื้อหาในตำราเรียนวิชาการอ่านภาษาพม่า ระดับชั้นอนุบาลกลับมีเนื้อหาที่ต้องใช้ตัวพยัญชนะท้ายในการอ่านเกินกว่าครึ่งหนึ่งของเนื้อหาทั้งหมด

เนื้อหาของตำราเรียนปรากฏให้เห็นถึงนำเสนอภาพของผู้ชายในฐานะผู้มีความรู้ และแข็งแรง และผู้หญิงแ่่มุมของความงามเป็นหลัก รวมทั้งภาพของงานบ้านที่นำเสนอด้วยภาพของผู้หญิงนั้น คือ งานที่ค่อนข้างละเอียดอ่อน ไม่ต้องใช้พละกำลังมากนัก เช่น การกวาดบ้าน ล้างจาน ซักผ้า ในขณะที่ภาพการทำงานบ้านของผู้ชายเป็นจำนวนน้อยมาก งานบ้านที่นำเสนอด้วยภาพของเพศชาย คือ งานที่ต้องใช้พละกำลัง เช่น ผ่าฟัน ขนน้ำ ทั้งนี้ ภาพที่ปรากฏมีเพียงแค่เด็กชายเท่านั้นที่มีส่วนร่วมในการทำงานบ้าน ไม่ปรากฏภาพผู้ใหญ่ชายในลักษณะดังกล่าว

จากการศึกษา พบว่า ในตำราเรียนในระดับประถมศึกษา มีการนำเสนอภาพเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหญิงชายได้มีการนำเสนอภาพบุคคล 2 ลักษณะ คือ ภาพบุคคลเดี่ยว และภาพบุคคลกลุ่ม การปรากฏของภาพบุคคลที่เป็นภาพเดี่ยวเพศชายนั้น มีมากกว่า ภาพบุคคลของเพศหญิงในทุกระดับชั้นและทุกรายวิชา แต่ในขณะที่ภาพกลุ่มบุคคล ภาพที่กลุ่มชาย - หญิง กลับมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือภาพกลุ่มชาย - ชาย โดยผู้วิจัยได้แบ่งศึกษาภาพไว้ ดังนี้ ภาพบุคคลเกี่ยวกับอาชีพ ภาพบุคคลเกี่ยวกับมารยาทและการประพฤติตน ภาพบุคคลเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ ภาพบุคคลเกี่ยวกับงานบ้าน ภาพบุคคลเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ และภาพบุคคลสำคัญ ตัวอย่างเช่น ภาพของครูที่ชื้อต่อตานในขณะที่เข้ามายังห้องเรียน เด็ก ๆ ลูกขึ้น และกล่าวว่า “สวัสดีคุณครู” ต่อตานตอบกลับไปว่า “สวัสดีนักเรียน นั่งลงได้” เด็ก ๆ นั่งลง ต่อตานเขียนบนกระดานและนักเรียนจดลงในสมุด 10 โมงเช้า เด็ก ๆ ลงไปวิ่งเล่นที่สนามเด็กเล่น 10.15 น. เอเอและซอซอกลับมาที่ห้องเรียน กาวกามองไปที่นาฬิกา มันเป็นเวลา 10.20 น. แล้ว เขาเคาะประตูห้องเรียน กาวกาวเข้ามาในห้องเรียน เอเอปิดมัน ครูชี้ไปที่กระดาน จ๋อจ๋อ ลบกระดาน ครูยิ้ม ครูพูดว่า “ขอบคุณ จ๋อจ๋อ” จ๋อจ๋อกลับไปนั่งที่ โต๊ะวาดรูปปลา แมว และลูกบอลบนกระดาน 13.00 น. พวกเขากลับบ้าน

ภาพ การเรียนในห้องเรียน

ที่มา : (Ministry of Education Myanmar, 2014, p. 14)

ภาพบุคคลกลุ่มจากวิชาภาษาอังกฤษระดับชั้นที่ 5 นี้ เมื่อดูรูปภาพประกอบกับการอ่านเนื้อหาทำให้ทราบถึงการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างตัวละครครูและนักเรียน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน และภาพประกอบก็แสดงให้เห็นถึงตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลแต่ละคน

ในภาพ ทำให้สามารถเห็นภาพที่สะท้อนเนื้อหาประกอบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้หญิงที่ยืนอยู่หน้าห้อง ภาพของเด็กชายที่ยืนอยู่หน้ากระดานดำ และเด็กจำนวนหนึ่งที่กำลังนั่งอยู่ที่โต๊ะ แสดงให้เห็นถึงการมีปฏิสัมพันธ์กันตัวละครที่ปรากฏในภาพ บุคคลในภาพคือใคร และกำลังทำอะไร ผู้หญิงที่ยืนอยู่หน้าห้อง เป็นครูชื่อ ดอตัน (Daw Than) เด็กชายที่ยืนอยู่หน้ากระดานดำ คือ จอจอ (Kyaw Kyaw) ซึ่งกำลังลบกระดานตามคำสั่งของครู และเด็กนักเรียนจำนวนหนึ่งที่กำลังนั่งอยู่ที่โต๊ะของตนเอง

จากการศึกษา พบว่า ภาพบุคคลที่ปรากฏสามารถสื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาและสอดแทรกความคิดเรื่องบทบาทหญิงชายไว้หลายด้าน โดยพิจารณาจากการแต่งกาย เครื่องแบบ สถานที่ กิจกรรมที่ปรากฏในภาพ เช่น ภาพอาชีพของเพศชายมีความหลากหลายกว่าเพศหญิง อาชีพที่ถูกแทนด้วยภาพของเพศชาย ได้แก่ ครู แพทย์ วิศวกร เกษตรกร ทหาร นักดับเพลิง บุรุษไปรษณีย์ พนักงานขับรถ นักเรียนช่างฝีมือ และช่างยนต์ และอาชีพที่แทนด้วยภาพของเพศชายนั้นล้วนเป็นอาชีพที่ต้องใช้ทักษะ ความสามารถ หรือความแข็งแกร่ง ในขณะที่เพศหญิงมีการนำเสนอเพียงไม่กี่อาชีพเท่านั้น เช่น แม่บ้าน ครูพยาบาล เกษตรกร นักเรียน และตำรวจจราจร ส่วนใหญ่เป็นอาชีพที่ไม่ต้องใช้แรงงาน แต่เป็นอาชีพที่ต้องมีความละเอียดอ่อน และมีบทบาทในการเป็นผู้สนับสนุนมากกว่า

2. คุณลักษณะของตัวละครที่ปรากฏในตำราเรียน

ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ เพื่ออธิบายให้เห็นภาพแสดงของบทบาทหญิงชายที่ปรากฏอยู่ในตำราเรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้ ความเป็นผู้นำ ความประพฤติ ความรู้ความสามารถ ด้านการอบรมสั่งสอน การแสดงออกทางความรู้สึก ทักษะ ความงาม และอาชีพ จากการศึกษพบว่าเนื้อหาตำราเรียนมีการนำเสนอเกี่ยวกับการแสดงออกถึงความมีมารยาทและอ่อนน้อมถ่อมตนของเด็กหญิงและเด็กชายในลักษณะเดียวกัน มีการแสดงออกที่สุภาพ ให้ความเคารพต่อพ่อแม่ ครู หรือผู้ใหญ่ในลักษณะเดียวกัน โดยมีผู้ใหญ่ทั้งเพศหญิงและเพศชายเป็นผู้ให้ความรู้และคอยอบรมสั่งสอนเด็ก ๆ ในด้านต่าง ๆ แต่ด้านทักษะและความเป็นผู้นำที่ปรากฏได้นำเสนอภาพของเด็กผู้ชายหรือผู้ใหญ่ชายเท่านั้น ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวถึงผู้นำหรือผู้หญิง โดยเฉพาะเนื้อหาตำราเรียนวิชาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ระดับประถมศึกษาตอนปลายปีที่ 3 และ 4 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกษัตริย์ต่าง ๆ ที่เป็นผู้รวบรวมมาให้เป็นปึกแผ่น และวีรบุรุษหรือผู้นำของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมอังกฤษเพื่ออิสระของประเทศพม่า

ผู้ชายกำลังยิงปืน

ที่มา : (Ministry of Education
Myanmar, 2012, p. 15)

ผู้หญิงกำลังจัดดอกไม้

ที่มา : (Ministry of Education
Myanmar, 2012, p. 5)

ในขณะที่ผู้หญิงตำราเรียนได้อธิบายถึงตัวละครต่าง ๆ ที่มีการแสดงออกทางความรู้สึกระหว่างเพศหญิงและชายแตกต่างกัน คือ เนื้อหาที่กล่าวถึงเพศหญิงทั้งช่วงวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่มีการแสดงความรู้สึกมากกว่าเพศชาย ทั้งความรู้สึกดีใจ เสียใจ กังวล เช่น บทอ่านเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกชายด้วยความรัก ความอบอุ่น และกอดลูกชายไว้อย่างทะนุถนอมของแม่ (Ministry of Education Myanmar, 2012, p. 47) หรือการนำเสนอภาพของผู้หญิงพม่าที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการดูแลความสะอาดและการแต่งกายของตนเองเป็นอย่างมาก การมีผมดำและยาว ละเอียดลออกับเรื่องของเครื่องประดับ และการประพินผิวด้วยทานาคาสมาเสมอ ตัวอย่างเช่น

“ဥာထွာ အုငိုမ္းပြုခိုလား။ ခိုငုံးဝံထုခိုမ္းဥာမ္း ဗုကားရသလ္လ။
မိနုံးကလးမား ခုဦးလိမ္းဝေရူပီ။ မိမ္းအက ခုငိုမ္းညာငုံးလွသလ္လ။
ပြဝိမ္းလွင်္ဂိမ္းပုပုဗုကမ္း” แปลว่า “ในหมู่บ้านมีงานอะမွေ่มัย ได้ยินคนส่งเสียงดัง สาว ๆ กำลังแต่งตัวอยู่ ทำทางการรำดูสวยงาม ถ้างานจบแล้ว กลับบ้านด้วยกัน” (Ministry of Education Myanmar, 2012, p. 9)

ผู้หญิงพม่าที่ถือว่ามีความงดงามต้องเป็นคนที่ผิวพรรณดี ดวงตาสดใส เอวคอด และมีเส้นผมที่เป็นเงางาม นอกจากความงามทางร่างกายแล้ว ผู้หญิงพม่าในแบบอุดมคติจะต้องมีกิจกรรมการรำที่สวยงามอีกด้วยในขณะที่ทางกลับกันเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายไม่ได้ชี้ให้เห็นเกี่ยวกับด้านนี้

3. กิจกรรมของหญิงชายที่ปรากฏในตำราเรียน

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอเกี่ยวกับการทำกิจกรรมที่ปรากฏในตำราเรียน ได้แก่ ด้านกีฬา กิจกรรมด้านการเรียนรู้ และ กิจกรรมด้านศาสนา การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของเพศหญิงและชาย มีความแตกต่างชัดเจนอย่างมาก ตำราเรียนมีการแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมที่หลากหลายของผู้ชาย ในขณะที่ผู้หญิงมีแค่กิจกรรมในพื้นที่ที่มีความปลอดภัยสูงอย่างบ้านและโรงเรียน ในกรณีที่ผู้หญิงและผู้ชายมีการทำกิจกรรมในลักษณะเดียวกัน กิจกรรมของผู้ชายมักจะมีความโดดเด่นกว่าในเรื่องของทักษะและการใช้ความคิดสร้างสรรค์มากกว่า และความแตกต่างของภาพลักษณ์ ลักษณะ และกิจกรรมต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีความด้อยกว่าผู้ชาย ทั้งด้านพลังกำลัง ทักษะ และความรู้

4. พื้นที่ของบทบาทหญิงชายที่ปรากฏในตำราเรียน

ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาในการอธิบายออกเป็น 2 ส่วน คือ การปรากฏของบทบาทหญิงชายในพื้นที่บ้านในตำราเรียน และการปรากฏของบทบาทหญิงชายในพื้นที่สาธารณะในตำราเรียน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ประการแรก การปรากฏของบทบาทหญิงชายในพื้นที่บ้านในตำราเรียน สำหรับชาวพม่าครอบครัวเปรียบเสมือนศูนย์กลางของความสามัคคี ความรัก และความเคารพที่เรียงลำดับมากตั้งแต่ผู้อาวุโสมากจนถึงผู้ที่อายุน้อยที่สุดในครอบครัว การแบ่งงานของหญิงและชายมีความแตกต่างกัน ผู้ชายจะทำงานที่ใช้แรงงานหรือทำงานนอกบ้านเพื่อดูแลสมาชิกในบ้านเป็นหลัก ในขณะที่ผู้หญิงจะเป็นผู้ที่คอยสนับสนุนผู้ชายเพื่อให้งานนั้น ๆ สำเร็จตามเป้าหมาย ตัวอย่างเช่น

“พ่อของเรามีบุญคุณที่ยิ่งใหญ่ คอยหาเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่าย เมื่อเกิดปัญหาพ่อของเรจะช่วยแก้ไข พ่อของเราน่าเคารพ เป็นผู้วางแผนภายในครอบครัว พ่อของเรามีสติปัญญาและความคิดที่กว้างไกล พ่อของเราสอนว่า เรื่องของประเทศก็เหมือนเรื่องของเรา”

ภาพ พ่อของเรา

ที่มา : (Ministry of Education Myanmar, 2012, p. 6)

ในภาษาพม่ามีคำศัพท์คำหนึ่งที่แสดงถึงสถานะในครอบครัว นั่นคือคำว่า “เอน์นุ่ด” (အိမ်ရှေ့) แปลว่า “เทพประจำบ้าน” ชาวพม่ามีความเชื่อเรื่อง “นัต” นัตในสังคมพม่า หมายถึง “วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ของผู้ตายร้าย” เป็นภูตผู้เป็นที่พึ่งของปวงชนทั่วไป นัตที่เป็นภูตผีจะมี ฐานะกึ่งเทพกึ่งผี คือ อยู่ระหว่างเทพและผี มีระดับสูงกว่าผีทั่วไป แต่มีเทียบเท่าเทวดา นัตจึงไม่ใช่ผีธรรมดาสามัญ (วีรัช - อรุณช นิยมธรรม, 2551, 144) คำว่า “เอน์นุ่ด” ได้กล่าวถึง ผู้ชายที่มีอายุมากที่สุดในบ้าน เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแล ปกครอง และมีอำนาจสูงสุดในบ้าน กรณีที่ปู่หรือพ่อเสียชีวิต ลูกชายจะกลายเป็นเทพประจำบ้านหรือเอน์นุ่ดทำหน้าที่เป็นเสาหลักของครอบครัว และจากการศึกษาในตำราเรียนระดับประถม

นอกจากนี้ เนื้อหาดำราเรียนระดับประถมศึกษาที่เกี่ยวกับพื้นที่ในบ้าน อธิบายถึงบทบาทของลูกได้ชัดเจนที่สุด เพราะตำราเรียนชุดนี้เป็นตำราเรียนสำหรับเด็กเล็ก ตัวอย่างเช่น ลูกสาวควรจะปฏิบัติตนให้ดีพร้อมช่วยเหลือแม่ในการทำงานบ้านไม่ให้ขาดตกบกพร่อง และเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ (Ministry of Education Myanmar, 2012, p. 6) แม้ว่าเนื้อหาในบทเรียนนี้จะไม่ได้กล่าวถึงแม่หรือภรรยาโดยตรง แต่ก็แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะของแม่หรือภรรยาตามแบบที่ตำราเรียนต้องการนำเสนอได้ โดยเนื้อหาในส่วนดังกล่าวได้สอดคล้องกับทัศนคติของชาวพม่าที่คาดหวังให้ผู้หญิงมีความเป็นแม่บ้านแม่เรือน ภรรยาที่ดีต้องหุงหาอาหาร ดูแลบ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ในบทเรียนข้างต้นได้สร้างความคาดหวังว่า เด็กหญิงจะเติบโตและปฏิบัติตนเช่นเดียวกับแม่ เพราะเนื้อหาระบุชัดเจนว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นหน้าที่ของลูกสาว

ประการที่สอง การปรากฏของบทบาทหญิงชายในพื้นที่สาธารณะในตำราเรียนผู้วิจัย พบว่า มีการอธิบายถึงบทบาทหญิงชายในพื้นที่สาธารณะตามช่วงอายุ คือ บทบาทของนักเรียนในช่วงวัยเด็ก การทำกิจกรรมในโรงเรียนของเด็กหญิงและเด็กชายมีส่วนที่เหมือนกัน คือ การเรียนหนังสือและการทำกิจกรรมประจำวัน สิ่งที่สามารถชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการทำกิจกรรมในโรงเรียนของนักเรียน คือ การเล่นกีฬาและการแข่งกีฬา การเล่นกีฬาของเด็กผู้ชายส่วนใหญ่ คือ การเล่นฟุตบอล และการวิ่งแข่ง ในขณะที่เด็กผู้หญิงเล่นกีฬาพื้นบ้านหรือกีฬาที่ไม่ได้ใช้ทักษะการเล่นมากนัก เช่น การวิ่งแข่ง การเล่นเกม การเต้นประกอบจังหวะ เป็นต้น

5. คำบ่งเพศที่ปรากฏในตำราเรียน

ตำราเรียนในระดับประถมของประเทศพม่ามีการใช้คำบ่งเพศของเพศชายมากกว่าเพศหญิง เนื้อหาในตำราเรียนส่วนใหญ่ พบว่า ผู้ชายอยู่ในฐานะของผู้เล่าเรื่องหรือเจ้าของเรื่องโดยการใช้สรรพนามคำว่า “จะหน่อ” (ကျွန်တော့်) แปลว่า ผม แต่ไม่ได้หมายความว่าเพศหญิงไม่มีพื้นที่ในการเล่าเรื่องของตนเองปรากฏในตำราเรียน แต่มีปรากฏเพียง 2 เรื่องเท่านั้น นอกจากนั้น เป็นการเล่าเรื่องของผู้หญิงโดยบุคคลอื่นเป็นผู้เล่า ไม่ใช่ตัวละครหลักที่ปรากฏในเนื้อหาเป็นผู้เล่า

6. ความคิดทางเพศที่ปรากฏในตำราเรียน

คุณลักษณะของแต่ละเพศภาวะไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่ได้ถูกกำหนดผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มีความซับซ้อน และแต่ละบุคคลก็จะค่อย ๆ ซึมซับเข้าไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นทัศนคติ ค่านิยมทางเพศ หรือการปฏิบัติตน กระบวนการขัดเกลานั้นมีรูปแบบวิธีการหรือกลไกต่าง ๆ ในการกำหนดความเป็นเพศขึ้นมาหลายประการ เพราะการเติบโตของคน แนนอนย่อมต้องขึ้นอยู่กับกระบวนการทั้งทางชีววิทยาและทางวัฒนธรรม (ปราณี วงษ์เทศ, 2544, น. 23) กระบวนการขัดเกลาไม่ใช่การเริ่มต้นเมื่อคน ๆ นั้นมีวิยุตติในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ แต่กระบวนการขัดเกลาเหล่านี้เริ่มตั้งแต่วัยเด็ก ความแตกต่างในการเลี้ยงดูได้แก่แรกเกิดและจะเริ่มเห็นได้ชัดเจนขึ้นเมื่อเด็กค่อย ๆ โตขึ้น

จากการศึกษาตำราเรียนในระดับประถมของประเทศเมียนมาเนื้อหาและภาพตำราเรียนระดับประถมศึกษาของพม่านั้น ถึงแม้จะมีการนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องเพศหญิงและชายในเนื้อหาต่าง ๆ ที่เหมือนกัน แต่ตำราเรียนก็ได้มีการสอดแทรกทัศนคติทางเพศอย่างเห็นได้ชัด โดยเนื้อหาของตำราเรียนมีความสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องบุญบารมีของผู้ชายที่มีมากกว่าผู้หญิง เนื้อหาไม่ได้แสดงออกถึงความเท่าเทียมกันของหญิงและชาย ผู้วิจัยเห็นว่าความคิดทางเพศยังคงปรากฏอยู่ในตำราเรียนชุดนี้ ทัศนคติเกี่ยวกับเพศในเรื่องผู้ชายที่มีบุญบารมี ยังคงถูกให้ความสำคัญในการนำเสนอเกี่ยวกับบทบาททางเพศในตำราเรียน ภาพของผู้ชายยังคงถูกนำเสนอในฐานะของบุคคลที่สูงส่ง มีความรู้ความสามารถ และอยู่ในระดับที่สูงกว่าผู้หญิง ถึงแม้ว่าจะมีเนื้อหาเรื่องการแบ่งงานกันทำในบ้าน แต่ไม่ปรากฏเนื้อหาว่า พ่อมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการทำงานบ้าน มีเพียงเนื้อหาที่ระบุถึงหน้าที่ของแต่ผู้หญิงที่ช่วยเหลืองานบ้าน และชี้ให้เห็นว่าเป็นลูกชายที่นำภาคภูมิใจของพ่อแม่

ตำราเรียนพยายามแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของเพศหญิงและเพศชายในแง่มุมต่าง ๆ ถึงแม้ว่าเนื้อหาที่นำเสนอกลับมีเนื้อหาและรูปภาพของเพศชายมากกว่าเพศหญิงเกือบทุกด้าน ยกเว้นเรื่องการทำงานบ้านและการให้คุณค่าเรื่องความงาม แต่สิ่งที่ปรากฏในตำราแสดงให้เห็นว่าบทบาทของผู้ชายยังคงมีความสำคัญและได้รับการยอมรับมากกว่า เช่น การยอมรับผู้ชายในฐานะผู้นำทางความคิด หรือต้นแบบของคุณงามความดีต่าง ๆ

สรุปและอภิปรายผล

การเรียนการสอนในโรงเรียนพม่านั้นมีครูทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายและอธิบายเนื้อหาให้แก่ักเรียน โดยนักเรียนมีหน้าที่จดและท่องจำ และมีความเป็นไปได้น้อยมากที่ครูจะสอนนอกเหนือจากตำราเรียน ตำราเรียนการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาล (เกรด 1) ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (เกรด 11) ลักษณะของการเรียนของพม่าเป็นเครื่องมือที่ดีในการเสริมสร้างทัศนคติ แนวคิด และมุมมองต่อเพศของเด็ก สำหรับระดับประถมศึกษาเด็กนักเรียนชาวพม่าจะต้องไปโรงเรียนสัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 6 ชั่วโมง ต่อวัน และต่อเนื่องกันนานถึง 5 ปี เนื้อหาตำราเรียนในระดับประถมส่วนใหญ่เป็นลักษณะของบทกลอนและวิธีการเรียนการสอนของพม่าที่ยังคงใช้หลักการท่องจำเนื้อหาตามแบบการท่องบทสวดมนต์ของพุทธศาสนา ประกอบกับครูพม่าไม่ได้มีสื่อการเรียนการสอนอื่น ๆ นอกจากตำราเรียนและความรู้จากครูเท่านั้น ทำให้การศึกษาของพม่าถูกกำหนดมาจากนโยบายที่ควบคุมโดยการศึกษาในระดับพื้นฐานของพม่าอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ตำราเรียนของพม่าจึงเป็นเครื่องมือที่ดีในการเสริมสร้างทัศนคติ แนวคิด และมุมมองต่อเพศของเด็ก

การเรียนในโรงเรียนพม่าเป็นลักษณะของการที่ครูบรรยายและอธิบายให้นักเรียนฟังหรือครูบางท่านใช้วิธีการอ่านเนื้อหาจากหนังสือให้นักเรียนฟัง โดยนักเรียนมีหน้าที่จดและท่องจำ มีความเป็นไปได้น้อยมากที่ครูจะสอนนอกกรอบหรือนอกเหนือจากตำราเรียน พื้นที่ในโรงเรียนจึงเป็นพื้นที่ที่ขีดเส้นกำหนดความดีงาม สิ่งที่ดีหรือไม่ควรปฏิบัติ เนื้อหาเรื่องผลิตที่อยู่ในตำราเรียนจึงค่อย ๆ ถูกถ่ายทอดให้แก่ักเรียน การปลูกฝังเนื้อหาเหล่านี้อย่างสม่ำเสมอ จะค่อย ๆ พัฒนาไปเป็นความเคยชิน และทำให้เกิดการยอมรับในที่สุด โดยเฉพาะประเทศพม่าที่มีความเชื่อและนับถือพุทธศาสนาแบบแนบแน่นยิ่ง ทำให้ความคิดทางเพศยิ่งเพิ่มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างเช่น การยอมรับในเรื่องบุญบารมีของผู้ชาย และยกย่องให้ผู้ชายเป็นเทพประจำบ้าน ผู้หญิงจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดูแลผู้ชายเป็นอย่างดี

ด้านครอบครัว ในตำราเรียนระดับประถมของประเทศเมียนมานั้นในเนื้อหาที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของพ่อแม่ที่มีความเท่าเทียมและแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทของผู้ชายมีอำนาจมากกว่าเพศหญิง เนื้อหาในตำราเรียนมีการเน้นย้ำตลอดเรื่องบทบาทของผู้หญิงหรือแม้ว่าเป็นผู้ดูแลและผู้สนับสนุนสมาชิกในครอบครัว ในขณะที่ผู้ชายหรือพ่อเป็นผู้มีรายได้ในการหาเลี้ยงครอบครัว และเนื้อหาแสดงถึงบทบาทของพ่อมักมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสติปัญญาและสิ่งร่ำจากภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอ ตรงข้ามกับเนื้อหาที่เกี่ยวกับแม่จะมีการนำเสนอเกี่ยวกับเรื่องราวภายในบ้านเท่านั้น ในขณะที่ “พ่อ” คือ ผู้ที่เป็นเสาหลักของครอบครัว เปรียบเสมือนเทพประจำบ้าน มีหน้าที่ในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูสมาชิกในบ้านและเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดต่อสมาชิกในครอบครัว “แม่” ซึ่งเป็นเพศหญิงนั้นเป็นเพียงผู้ดูแลและผู้สนับสนุนเท่านั้น และเนื้อหาตำราเรียนอธิบายบทบาทของพ่อแม่และลูกได้ชัดเจนที่สุด การอธิบายถึงความอ่อนน้อม เชื่อฟังผู้หลักผู้ใหญ่ คือ สิ่งที่เด็กพึงปฏิบัติ และในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กหญิงและชายพบว่า จะได้เห็นบทบาทในด้านการศึกษาการทำงานบ้าน การเล่นกีฬา ปีนไต่ต้นไม้ ทำกิจกรรมที่มีความท้าทาย ตรงกันข้ามกับเด็กผู้หญิงมักจะแสดงให้เห็นถึงการทำกิจกรรมในบ้าน ทำงานบ้าน ช่วยเหลือแม่ และกิจกรรมด้านการศึกษาเท่านั้น

ด้านการทำงาน จากผลการศึกษา พบว่า อาชีพที่ได้รับการยกย่อง มีผู้นับหน้าถือตา และมีความมั่นคงของสังคม คือ ทหาร แพทย์ ครู ซึ่งเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอาชีพส่วนใหญ่นั้นถูกอธิบายและถูกแทนด้วยภาพของเพศชายสวมเครื่องแบบต่าง ๆ เหล่านั้นอยู่ รวมทั้งการนำเสนอภาพของอาชีพเกษตรกรซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวพม่า มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการทำงานโดยอธิบายให้เห็นว่าหญิงและชายมีหน้าที่เท่าเทียมกัน แต่สามารถแบ่งงานกันทำได้ตามความสามารถและผลกำลัง แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการกล่าวถึงเกษตรกรผู้ที่นำยกย่อง นำนับถือ และเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ไร่นา กลับถูกนำเสนอด้วยภาพและเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายทั้งหมด และมีการนำเสนอเกี่ยวกับอาชีพของเพศชายหลากหลายกว่าเพศหญิง เช่น ครู แพทย์ วิศวกร เกษตรกร ทหาร แต่ในขณะที่เพศหญิงมีการนำเสนอเพียงไม่กี่อาชีพเท่านั้น เช่น แม่บ้าน ครู พยาบาล นอกจากนี้ อาชีพที่นำเสนอด้านภาพของเพศชายนั้นล้วนเป็นอาชีพที่ต้องใช้ทักษะ ความสามารถ หรือความแข็งแกร่งอีกด้วย ในขณะที่อาชีพที่ได้รับการยกย่องของเพศหญิง คือ อาชีพครู และพยาบาล ซึ่งมีหน้าที่ในการดูแลผู้อื่น ลักษณะอาชีพของเพศหญิงที่ปรากฏในตำราเรียน คือ อาชีพที่ต้องมี

ความมุ่งมั่น ตั้งใจ และเสียสละเพื่อดูแลผู้อื่น นอกจากนี้ ผู้หญิงยังได้รับการนำเสนอในภาพของแม่บ้าน ผู้ที่ทำหน้าที่ในการดูบ้าน ครอบครัวย และสมาชิกในบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับค่านิยมพม่าที่ให้ความสำคัญกับการทำงานบ้านของผู้หญิงและการทำอาหาร

ด้านการสังคม ผู้ชายพม่าถูกคาดหวังให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ในสังคม เด็ก ๆ เริ่มจากการมีส่วนร่วมภายในโรงเรียน คอยช่วยเหลือครูและเพื่อนที่เดือดร้อน และขยับขยายออกสู่หมู่บ้าน ชุมชน และประเทศตามลำดับอายุที่มากขึ้น เช่น ในช่วงวัยเรียน มีการนำเสนอเรื่อง การเสียสละในการดูแลโรงเรียน ทั้งด้านความสะอาด และเป็นผู้ใหญ่ ชื่อเสียงการเสียสละเพื่อประเทศชาติ การทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อประโยชน์อันสูงสุดของชาติ เนื้อหาส่วนนี้เมื่อประกอบกับส่วนที่กล่าวถึงวีรบุรุษของพมายิ่งทำให้เห็นชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่เนื้อหาเหล่านี้ไม่มีการกล่าวถึงผู้หญิงเลย

ในขณะที่ผู้หญิงนั้นถูกคาดหวังในเรื่องความงาม การมีหน้ามีตาในสังคม มีเนื้อหาหลายส่วนที่กล่าวถึงลักษณะท่าทางของผู้หญิง การแต่งกาย แต่งหน้า และการทำผม นอกจากนี้ ความงามที่ถูกคาดหวังของผู้หญิงนั้นยังรวมไปถึงความงามจากภายในทั้งท่าทาง กิริยามารยาท การทำงานบ้าน หรือไม่ออกนอกบ้าน และไม่มีกรนำเสนอภาพของเพศหญิงให้หลุดไปจากกรอบความเป็นพม่า หรือการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถออกไปท่องโลกกว้าง แตกต่างจากเนื้อหาของเพศชายที่แสดงให้เห็นว่า เพศชายมีการเฝ้ารู้เฝ้าดูลงเวลา โอกาสในการเดินทางไปยังที่ต่าง ๆ ในตำราเรียน ทั้งป่า เมือง ภูเขา จึงเป็นการชี้ให้เห็นว่าผู้ชายมีโอกาสในการเรียนรู้สิ่งรอบข้างมากกว่าเพศหญิง และพื้นที่ของเพศหญิงถูกจำกัดไว้แค่พื้นที่ที่ปลอดภัยอย่างบ้านและโรงเรียนเท่านั้น

จากการศึกษา พบว่า เนื้อหาและภาพประกอบในตำราเรียนมีการกล่าวถึงบทบาทหญิงชายจำนวนมาก โดยตำราเรียนและครูทำหน้าที่ในการปลูกฝังความคิดเรื่องเพศ กำหนดความเป็นหญิงชายในสังคมขึ้น ตัวอย่างเช่น การสอนว่าเด็กชายต้องเป็นผู้นำ เด็กหญิงต้องช่วยแม่ทำงานบ้าน การเรียนการสอนในลักษณะนี้ มีผลต่อการสร้างหรือการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแนวคิดของคน ๆ หนึ่งได้ คือ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับจากโรงเรียน ที่ถูกให้การยอมรับว่าเป็นสถาบันที่ปลูกฝังแต่สิ่งที่ดีงาม และทุกอย่างที่เรียนผ่านโรงเรียนคือกระบวนการที่คิดและไตร่ตรองมาอย่างถี่ถ้วนแล้ว และสิ่งเหล่านี้ คือ สิ่งที่ควบคุมโดยรัฐอย่างชัดเจน โดยเฉพาะรัฐพม่าที่มีการออกแบบและผลิตตำราเรียนจากศูนย์กลาง ตำราเรียนทุกเล่มผ่านการดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ ยิ่งทำให้เห็นได้ชัดว่าตำราเรียนเหล่านี้

ถูกควบคุมโดยรัฐอย่างแท้จริง ประกอบกับเด็กนักเรียนในระดับประถมของประเทศพม่า จะต้องใช้เวลาเรียนถึง 5 ปีเต็ม โดยไม่มีสื่ออื่น ๆ เล่นนอกจากครูและตำราเรียน การเรียนในโรงเรียนของพม่าจึงเป็นการบ่มเพาะและขัดเกลาความคิดทางเพศที่มีประสิทธิภาพ เพราะใช้ระยะเวลานานและมีความต่อเนื่อง

ตำราเรียนระดับประถมศึกษาของพม่าจึงเป็นเครื่องมือที่ผลิตอุดมการณ์และทัศนคติต่าง ๆ ของรัฐ รวมถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วย รูปภาพและลายลักษณ์อักษรที่เด็กสามารถอ่านและทำความเข้าใจรูปภาพได้ดียิ่งขึ้น ประกอบกับเนื้อหาตำราเรียนในระดับประถมส่วนใหญ่ เนื้อหาเป็นลักษณะของบทกลอนและวิธีการเรียนการสอนของพม่าที่ยังคงใช้หลักการท่องจำ เนื้อหาตามแบบการท่องบทสวดมนต์ของพุทธศาสนา การปลูกฝังเนื้อหาเหล่านี้ได้อย่างสม่ำเสมอจะค่อย ๆ พัฒนาไปเป็นความเคยชิน และทำให้เกิดการยอมรับในที่สุด โดยเฉพาะประเทศพม่าที่มีความเชื่อและนับถือพุทธศาสนาแบบแนบแน่นยิ่งทำให้ความคิดทางเพศยิ่งเพิ่มประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อย่างเช่น การยอมรับในเรื่องบุญบารมีของผู้ชาย และยกย่องให้ผู้ชายเป็นเทพประจำบ้าน ผู้หญิงจึงมีความจำเป็นที่จะต้องดูแลผู้ชายเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าเนื้อหาในตำราเรียนจะอธิบายถึงหน้าที่หรือการแบ่งหน้าที่ของหญิงและชายไว้อย่างชัดเจน แต่ในความเป็นจริงแล้วเนื้อหาในตำราเรียนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางเพศ เพราะเนื้อหาได้สอดแทรกเรื่องเกี่ยวกับการให้คุณค่าของเพศหญิงและชายที่แตกต่างกัน การสอดแทรกเนื้อหาในตำราเรียนลักษณะนี้จึงเป็นการสร้างกรอบความคิดทางเพศและปลูกฝังความคิดทางเพศให้คงอยู่ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- นิสาร์ตัน ชันธโกค. (2555). ผู้หญิงกับภาวะสมัยใหม่แบบอาณานิคมในพม่า ค.ศ. 1885 - 1945. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ปราณี วงษ์เทศ. (2544). **เพศและวัฒนธรรม**. นครปฐม : เรือนแก้วการพิมพ์.
- วิรัช นิยมธรรม. (2551). **คิดแบบพม่า : ว่าด้วยชาติและวีรบุรุษในตำราเรียน**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2552). **ไทยในการรับรู้และความเข้าใจของประเทศเพื่อนบ้าน กรณีศึกษาตัวบทในตำราเรียนสังคมศึกษาของพม่า ว่าด้วย “ความสัมพันธ์เมียนมา-โยดะยา”**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อุษณีย์ พรหมสุวรรณ. (2547). **ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 20.** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลปกรรม, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

Aye Nwe. (2009). Gender Hierarchy in Myanmar. **WAYS**, 10, 131 - 139.

Cheesman Nick. (2002). **Legitimising the Union of Myanmar through primary school textbooks.** (Master's Thesis, University Western of Australia, Crawley, Australia).

Chie Ikeya. (2012). **Refiguring Women Colonialism and Modernity in Burma.** Bangkok : Silkworm Books

Nicolas S. and Rosalie M. (2012). A Textbook Case of Nation-Building : The Evolution of History Curricula in Myanmar. **Journal of Burma Studies**, 16, 27 - 78.

Tharaphi Than. (2014). **Women in modern Burma.** London : Routledge.

Than Than Nwe. (2003). Gendered Spaces : Women in Burmese Society. **Transformations**, 6, 1 - 11.

Mi Mi Khaing. (1984). **The World of Burmese Women.** London : Zed Books.

Ministry of Education Myanmar. (2012). **Myanmar Reading Grade 1.** NayPyiTaw : Myanmar.

Ministry of Education Myanmar. (2012). **Myanmar Reading Grade 2.** NayPyiTaw : Myanmar.

Ministry of Education Myanmar. (2012). **Myanmar Reading Grade 3.** NayPyiTaw : Myanmar.

Ministry of Education Myanmar. (2012). **Myanmar Reading Grade 4.** NayPyiTaw : Myanmar.

Ministry of Education Myanmar. (2012). **Myanmar Reading Grade 5.** NayPyiTaw : Myanmar.

Ministry of Education Myanmar. (2012). **Character and Citizenship Grade 1.** NayPyiTaw : Myanmar.

Ministry of Education Myanmar. (2012). **Character and Citizenship Grade 2.**
NayPyiTaw : Myanmar.

Ministry of Education Myanmar. (2012). **Character and Citizenship Grade 3.**
NayPyiTaw : Myanmar.

Ministry of Education Myanmar. (2012). **Character and Citizenship Grade 4.**
NayPyiTaw : Myanmar.

Ministry of Education Myanmar. (2012). **Character and Citizenship Grade 5.**
NayPyiTaw : Myanmar.